

Kábítószer hatása alatt elkövetett emberölések a pszichofarmakológiai modell tükrében

Drug-related homicides in light of the psychopharmacological model

Baráth Noémi Emőke

Absztrakt

A tanulmányban áttekintjük a kábítószer-bűncselekmények közül az erőszakos, személy elleni bűntettek közül a gyilkosságokat⁴ hazai és nemzetközi viszonylatban, a pszichofarmakológiai modell értelmezésében. Ismertetünk egy nemzetközi kutatást, amely árnyalt képet adhat a kábítószer hatása alatt elkövetett emberölésekről, célzottan az elkövetői oldalt vizsgálva. Hazánkban szerény adatok állnak rendelkezésre a témában, ám ezek alapján azt láthatjuk, hogy egy nagyon szűk (emberölések elkövetői közötti 5%) elkövetői kört fed le a vizsgált kategória.

4 A tanulmányban a gyilkosság és az emberölés kifejezés alatt azonos bűncselekményt értünk.

5 A tanulmányban a „drog”, illetve „szer” kifejezések alatt a hatályos büntetőjogi

Kulcsszavak: emberölés, pszichofarmakológia, motiváció, szabálysértés

Bevezetés: A kábítószer és a bűnözés kapcsolata

A kutatók és a gyakorlati szakemberek között is ismert tény, hogy a kábítószer és a bűnözés dichotómiája nem szétválasztható, ha közelebbről vizsgáljuk a szerhasználatot Magyarországon vagy bárhol a világon. „Számos egyéb súlyos következmény – mint az AIDS, a hepatitis, a gyógyszerrezisztens tbc terjedése a közös feccskendőhasználat következtében, valamint a bűnözés egy része – mind a drogabúzus számlájára írható” (Gyires és Fürst, 2011). Tanulmányunk a jelenleg hatályos magyar szabályzókat veszi alapul, amikor kábítószer⁵ említ. Amennyiben a kábítószer előállítása, használata, birtoklása és az azzal való kereskedés nem legális, az büntetendő cselekményként minősül. Ezen jogi értelmezés keretein belül tehát mind a fogyasztó, mind pedig a kereskedő személy szükségszerűen bűnelkövetőnek minősül.

A továbbiakban fókuszunkat a szerhasználókra helyezzük, akiknek a szervezetében a bűncselekményt követően kimutattak valamilyen kábítószer. Felmerülhet a kérdés, hogy mi az összefüggés a két jelenség között: a bűnözés és a kábítószer-használat

szabályozásban foglalt illegális pszichoaktív anyagokat (kábítószereket) értjük.

MAGYAR DROGFIGYELŐ

között, melyikből következik a másik? A választ nem lehet egyszerűen, egy lineáris összefüggéssel magyarázni. A bűnelkövetők körében magasabb a kábítószer-használat aránya, mint az átlagpopulációban (Nyírádi, 2011). Különbséget tehetünk kísérletező fogyasztók és rendszeresen kábítószer-használók között, ám azt mondhatjuk, hogy a bűnözővé válást számos esetben megelőzi a függővé válás, például a heroin vagy crack esetében (Nyírádi, im). Ismert forгатókönyv, hogy számos szerhasználó az addikciójából származó sóvárgás tüneteit úgy elégíti ki, hogy evégből különböző vagyoneelleni, illetve nyereségvágy által motivált bűncselekményeket követ el. Fontos megjegyezni, hogy ez csupán a kábítószer-használók egy csoportja. Nyírádi (im) - mely kijelentésének az EMCDDA szolgál alapul - szerint a korábban említett szerhasználótól elkülönül a „hivatásos bűnelkövető”: „A hivatásos bűnözők esetében a kábítószeres a deviáns életstílus részét képezhetik, a kábítószeresekre elköltött összeg pedig egyúttal a vagyont és a státuszt is mutatja. Néhányan azonban továbblépnek a rendszeres kábítószer-használat vagy a függőség felé, ami viszont a bűnözésben vagy a kábítószer-piacon való fokozott részvételükhöz vezethet. A bűncselekményekben való részvétel és a kábítószer- használát között ilyenformán egymást kölcsönösen erősítő kapcsolat állhat fenn, amelynek értelmében a deviáns bűnözői szubkultúrában részt vevők fokozottan ki vannak téve a kábítószer-problémák kialakulásának, a kábítószer-problémákkal küzdőket pedig jobban fenyegeti a bűncselekményekben való részvétel veszélye.” A gyakorlati

tapasztalatok és az empirikus vizsgálatok azonban további szerhasználókra is rávilágítanak, akikre a felsorolt kategóriák nem illeszkednek, ezek azok a kábítószer hatása alatt álló személyek, akik bűncselekményt követnek el. A kategóriák értelmezéséhez, a motivációk szerinti elkülönítést alkalmazzuk.

Goldstein (1985) tipológiáját alapul véve négy klaszterre oszthatóak a szerhasználó bűnelkövetők. A szerző figyelembe veszi, hogy jogszabályi meghatározás szerint a könnyű drog fogyasztása is minősülhet büntetendő cselekménynek, így egyes szerhasználók a kriminalitás határvonalán találhatják magukat, de az ő esetükben fontos a külön csoportban való tárgyalás, hiszen eltérő motiváció vezeti őket a „bűnözői létbe”. A goldsteini modell értelmében a kábítószeres bűnözés „ideáltípusai” négy csoportra bontva különíthetőek el:

1. pszichofarmakológiai modellbe sorolhatók,
2. gazdasági kényszerből elkövetett bűncselekmények kábítószer-fogyasztói,
3. a szervezett bűnözői jelenségeket felölelő csoport,
4. a kábítószer-törvények megsértése szerinti fogyasztók.

A szakirodalomban számos egyéb kategorizálás is szerepel, ám a fent kiválasztott modell nyújtja azt az értelmezési keretet, amely reprezentálja az erőszakos bűncselekmények fő

MAGYAR DROGFIGYELŐ

csoportjait⁶. Az egyes klaszterekbe sorolt bűncselekmények között átfedés fedezhető fel, az összehasonlítás leginkább a motiváció elemzése által ragadható meg. A továbbiakban röviden ismertetjük a négy csoport sajátos ismérveit.

Pszichofarmakológiai bűncselekmények

Ide soroljuk azokat az eseteket, amikor pszichoaktív szer hatása alatt, akut vagy krónikus használat következtében valósul meg a bűncselekmény. Ez azzal magyarázható, hogy a pszichoaktív szerek alkalmi vagy rendszeres használata agresszív viselkedés kialakulásához vezethet, amely erőszakos bűncselekmények megvalósítását is leképezheti. A szerhasználat következtében egyéni eltérések tapasztalhatók: van, aki ingerlékeny lesz, másoknál megjelenhetnek vagy erősödhetnek a paranoid képzetek, aktivizálódhat a félelem, vagy feloldódhatnak a gátlások (Nyírádi, im). Drasztikus hangulatváltozások és kognitív torzulások, csökkent ítélőképesség alakulhat ki, amely bűnelkövetéshez is vezethet. Ide sorolandók azok az esetek is, amikor az áldozat kerül kábítószer befolyása alá, akár önként, akár tudtán kívül. Az előbbi bűncselekménykategória esetében (pl. kábítószer hatása alatt rabolják ki a sértettet, ahol az elkövető egy prostituált), gyakran látenciában marad az ügy, hiszen számos esetben az áldozat nem jelenti az ellene elkövetett cselekményt a szégyen miatt. Továbbá

ide sorolandó az is, amikor az áldozat sérelmére kábítószer hatása alatt követnek el szexuális bűncselekményt, vagy bármilyen egyéb bántalmazó magatartást, ahol a „védekezésre” képtelen állapotot használják ki az áldozat szempontjából. Az illegális kábítószer-használók körében mind az elkövetők, mind az áldozatok egyaránt nagy kockázatot vállalnak a függőségük kielégítése miatt (Darke, 2010).

Az ópiátok és a kannabisz használat ugyan nem eredményez agresszív viselkedést, ám a szertől való megfosztottság, a megvonási időszakban a sóvárgás hatására fokozott ingerlékenységet válthat ki (Nyírádi, im). A stimulánsok okozta élettani elváltozás nem ismeretlen a kutatók előtt, a pszichotikus állapot epizódikus megjelenéséhez és a meglévő – akár diagnosztizálatlan- magatartásproblémák fokozódásához vezethet. Ez azonban nem vetíti előre, hogy aki a stimulánsok közé sorolt kábítószer használja kivétlenül önmagából, nem lesz ura a cselekedeteink és bűncselekményét követ el. Az egyéni és a környezeti tényezők is befolyásolják az egyes drogok hatását a viselkedésére. A tanulmány második részében részletesen szemléletjük egy kiragadott esettel az ebbe a kategóriába tartozó bűnelkövetői magatartást. Terjedelmi korlátok miatt, a modellben tárgyalt sértetti oldal nem képezi a tanulmány részét.

⁶ a negyedik csoportba sorolható törvénysértőket nem tekintjük erőszakos bűnelkövetőknek.

MAGYAR DROGFIGYELŐ

Gazdasági kényszerből elkövetett bűncselekmények

A szerfogyasztók körében a legtöbb drog esetében – néhány használótól eltekintve, akik (még) anyagi jólétben élnek- a használat összekapcsolódik a bűnelkövetői magatartással. Az elkövetők a függőségük fenntartása érdekében azt választják, hogy prostituálódnak, terjesztők lesznek vagy különböző vagyon- és személy elleni bűncselekményeket követnek el (Brookman et al, 2017). Ebbe a kategóriába sorolandó a kábítószer-helyettesítő szerek recepthamisítása vagy a patika kirablása a gyógyszerek megszerzése érdekében. Sok esetben ismert ívet ír le a gazdasági kényszerből elkövetett bűncselekményeket elkövető droghasználók élete: elkezdik használni a számukra kielégülést nyújtó tiltott szert, amelyre a fizetésük kis, majd a jelentősebb részét költik el. Ezt követik a saját, mások értéktárgyainak eladása (lopás, rablás, csalás elkövetése). Mivel kockázatos és véges ez a folyamat, elindul egy terjesztői magatartás is, ahol az értékesítés jutaléka fedezi a saját adagját. Az európai és amerikai országok közül, amelyek az UNODC-nek a legfrissebb adatokat szolgáltatják a gyilkosságokról, az országon belüli összes gyilkosság átlagosan körülbelül 6 százaléka volt rablógyilkosság. Amerikában a legmagasabb ez az arányszám.

Szervezett bűnözői csoport

Az illegális kábítószer-piacon tevékenykedő, szervezett tevékenységet irányító rendszer részeként jelenik meg a kábítószer-kínálathoz, -elosztáshoz- és

használathoz köthető erőszakos bűnözés, amely leginkább a „gang”-ek és a „maffia” jelenséghez köthetők. Az erőszak ebben az esetben egy megfélemlítési és szankcionálási eszköz, tárháza a tettegesség széles spektrumát lefedi, a fenyegetéstől a gyilkosságig. A kategória további részletes tárgyalása nem képezi a tanulmány témáját.

Kábítószer-törvények megsértése

A negyedik csoportba soroltak nem tekinthetők erőszakos bűnelkövetőknek. Azt azonban fontosnak tartjuk megemlíteni, hogy amennyiben egy ország jogrendszerében büntetendő a kábítószer-fogyasztás, -birtoklás, -terjesztés és minden ehhez kapcsolódó magatartás, akkor a velük szemben emelt vádak esetében eltérő motivációjú személyt regisztrál a kriminálstatisztika. Az kétségtelen, hogy a korábbi három kategóriába is beletartozhatnak, ám fontos, hogy a legtöbb esetben ide olyan személyek lesznek sorolva, akik pl. pszichoaktív szert használtak egy szórakozóhelyen, ahol razziát tartott a rendőrség vagy kábítószer hatása alatt vezettek (Baráth, 2021). A négy kategória rövid ismertetése azért volt szükséges, hogy vázlatos képet kapjunk arról, hogy milyen csoportokat lehet elkülöníteni a kábítószer-használat és a bűnözés elemzése során. A szakirodalmakban további felosztásokkal is találkozhatunk.

A kábítószer-bűnözéssel összefüggő európai vizsgálat

A Kábítószer és Kábítószer-függőség Európai Megfigyelőközpontjának (EMCDDA, 2020) támogatásával indult

MAGYAR DROGFIGYELŐ

egy kutatás, amelynek alapját a Goldstein által kidolgozott elméleti keret határozza meg. A kábítószerrel kapcsolatos egészségügyi és társadalmi hatások túlmutatnak azokon, akik csak közvetve vannak érintve a szerhasználatban vagy az azzal való kereskedésben. Az Europolra hivatkozva úgy vélik, hogy komoly figyelmet kell fordítani a drogokkal kapcsolatos bűncselekményekre, különösen azokra, amelyek erőszak alkalmazásával valósulnak meg és ezáltal veszélyeztetik a közösség biztonságát (EMCCDDA, EUROPOL, 2019), közöttük a kábítószerrel kapcsolatos emberöléseket. Ennek mérésére létrehozták a DRH (drug-related homicide) mutatót, amely képes arra, hogy a kábítószerrel kapcsolatos erőszak szintjét országonként meghatározzuk és ezáltal alkalmas lehet trendek azonosítására, illetve a veszélyek feltérképezésére, nem utolsósorban pedig az országok adatainak összehasonlítására. Azáltal, hogy megértjük a kábítószer-bűnözés ezen típusát, hatékony intervenciós lépéseket lehet kidolgozni, amely hozzájárulhat egy biztonságosabb társadalmi együttélés kialakításához. A gyilkosságok⁷ országspecifikus és kultúra-specifikus jellegzetességeire figyelemmel kell lenni az adatok gyűjtése- és elemzésekor, hiszen vannak olyan országok, ahol például a maffia jelenléte az adatokban

kiugró értékeket eredményezhet. A kutatás meghatározott módszertani útmutatóval látja el a bekapcsolódó tagállamokat, akik között hazánk szórványos adatszolgáltatást biztosított, mivel nálunk a nyilvánosan elérhető emberöléssel kapcsolatos adatok nem tartalmazzák a kábítószerrel kapcsolatos információkat. Szem előtt kell tartani, hogy a gyilkosságok mérésekor nehéz lehet a kábítószer-fogyasztás lehetséges szerepét megjelölni, és ez eredményezhet eltérő adatokat. A kutatás adatgyűjtése 2017 január és június között zajlott.

A továbbiakban ismertetjük, hogy mely európai országok rendelkeznek nyilvánosan hozzáférhető kábítószer-bűnözéssel, pszichofarmakológiai és egyéb emberöléssel kapcsolatos adatokkal. A tanulmány vezérfonalát szem előtt tartva, a továbbiakban csak a pszichofarmakológiai információkra fókuszálunk, és ismertetjük az országok adatait. A cseh adatok azt tükrözik, hogy az emberölések 2%-ban mutattak ki kábítószerrel az elkövetőnél tíz éves távlatban. A tudományos elemzések nem vizsgálták ezt a jelenséget, így szakirodalmi háttér sem áll rendelkezésre az adatok mélyebb elemzésére.

⁷ Gyilkossággal kapcsolatos jogi szabályozás értelmezése terjedelmi okok miatt nem képezi a tanulmány részét. Erről rövid értelmezés itt olvasható: <https://www.steinandmarkuslaw.com/whats->

[the-difference-between-homicide-murder-and-manslaughter/?fbclid=IwAR1D2MQWOUqhJmqosjwlQjUjqbVDY3-
uiFRQWWP6SkafXHHHoQ3HQ3h3hCP0](https://www.steinandmarkuslaw.com/whats-the-difference-between-homicide-murder-and-manslaughter/?fbclid=IwAR1D2MQWOUqhJmqosjwlQjUjqbVDY3-
uiFRQWWP6SkafXHHHoQ3HQ3h3hCP0)

MAGYAR DROGFIFYELŐ

Év	Összes emberölés száma	Felderített		
		Összes:	Melyből: valamilyen befolyás alatt állt	Melyből: drog hatása alatt állt
2005	186	161	45	4
2006	231	196	63	2
2007	196	174	46	2
2008	202	174	70	5
2009	181	157	49	8
2010	173	156	60	4
2011	173	148	53	8
2012	188	175	59	4
2013	182	165	57	3
2014	160	135	51	3
2015	155	135	51	3

2. ábra Cseh adatsor. Forrás: EMCDDA

A finn kutatások azt mutatták ki, hogy 1995-2004 közötti időszakban a férfiak 9%-a, míg a nők 3%-a állt kábítószer hatása alatt a bűncselekmény elkövetése idején (Häkkänen-Nyholm, 2009). A fojtogatással elkövetett emberölések vizsgálata során az elkövetők 14%-a vallotta magát függőnek és ezt diagnózissal is megerősítették, 10%-uk pedig kábítószer hatása alatt állt a bűncselekmény elkövetése során (Häkkänen, 2007). A kétezres évek elején az emberölés elkövetői közül a férfiak 22%-a, a nők 19%-a állt kábítószer hatása alatt a bűncselekmény elkövetése során. Az áldozatok között a férfiak esetében 16%-ban mutattak ki kábítószerrel, míg a női áldozatok körében ez az arány alacsonyabb volt 3%-kal, azaz 13% volt. A 2002-t követő négy évben a férfi elkövetők és áldozatok 4-4%-a állt ún. kemény drogok hatása alatt, a nők nem képviselték magukat

ezekben a kategóriában (Kivivuori et al, 2007, 2011). Kábítószer-fogyasztónak vallotta magát az elkövetők 42%-a (a férfiak 30%-a, nők 12%-a).

A német büntetőjogban számos neve van az emberélet kioltásával járó bűncselekményeknek. Ezeket a bűncselekményeket a Büntető Törvénykönyv (StGB) tizenhatodik szakasza szabályozza, és magában foglalja a gyilkosságtól (StGB 211. §) és az emberöléstől (StGB 212. §) a gondatlan gyilkosságig terjedő bűncselekményeket (StGB 222. §). Mint a fenti felsorolás is szemlélteti, a német büntetőtörvénykönyv árnyaltan tárgyalja a gyilkosságot és az emberölést (<https://kujus-strafverteidigung.de/strafrechts-abc/totschlag-mord-toetung-auf-verlangen/>). A német adatok 2000-2015 közötti évekre vonatkozóan elérhetőek.

MAGYAR DROGFIGYELŐ

Az adatok szerint a gyilkossággal gyanúsítottak átlagosan 15%-a volt éves szinten „kemény droghasználó”. Az adatok magukba foglalták a német Büntető Törvénykönyv gyilkossággal kapcsolatos paragrafusát (§ 211, 212, 2013, 2016 StGB.). A szakirodalomban számottevő elemzés nem jelent meg a téma feldolgozása kapcsán.

A skandináv országok közül a norvégok nagyon alacsony számú elkövetőt regisztráltak a gyilkosságot elkövető szerhasználók körében. Éves szinten átlagosan 4 fő érintett az elkövetők között. A statisztikai adatszolgáltatásuk kiterjedt az áldozatokra is, akik majdnem ugyan olyan arányban voltak kábítószer hatása alatt a bűncselekmény ideje alatt. Bővebb elemzés egy további tanulmányban várható.

A szomszédunkban található Szlovákiában 15 éves időintervallumot ölel fel az adatsor, és azt láthatjuk, hogy nagyon alacsony a gyilkosságokban érintett szerhasználó elkövetők aránya. 2013-ban 75-ből 3 esetben regisztráltak ilyen típusú pszichofarmakológiai emberölést, ez volt a legmagasabb szám. Olyan év is volt, amikor egyáltalán nem volt kábítószer hatása alatt elkövető.

Az Egyesült Királyságban három különálló adatsorban rögzítik az ilyen típusú gyilkosságokat, régiók szerint csoportosítva Észak-Írország, Anglia és Wales, valamint Skócia statisztikáit.

A pszichofarmakológiai kábítószer-használathoz köthető emberölések

A goldsteini alapmodell első pillérére vonatkozóan Kuhns Joseph, Clodfelter

Tammatha A. (2009) tanulmánya azt fejezi ki, hogy nem az illegális szerfogyasztás befolyásolja az erőszakos viselkedést, az csupán a környezetükben zajló eseményekre adott válaszreakcióként értelmezhető. Fishbein (1998) azzal magyarázza a kábítószerhez köthető erőszakosságot, hogy az genetikai sajátosságok hatására alakul ki, így nem a drog teszi a fogyasztót azzá, hanem az már eleve a génekben található „hibás” működés befolyásolja az ember természetét. Az erőszakos viselkedés pedig egy külső stimuláns szer hatására változást generál a tudatállapotban, ami nem várt viselkedést is eredményezhet, hiszen a realitáskontroll eltolódhat. Ezt hivatott bemutatni a továbbiakban egy kiragadott magyar bűneset is.

Hazai adatok

A bűncselekmény ismertetése során az *Ügyészség* oldalán közzétett információkat közöljük.

„Kábítószer és alkohol hatása alatt volt az emberölés büntett kísérletének elkövetője

A Komárom-Esztergom Megyei Főügyészség emberölés büntettének kísérlete és fogyasztással elkövetett kábítószer birtoklás vétsége miatt vádat emelt a nyolc hónapja letartóztatásban lévő tatabányai férfival szemben, aki Tatabánya egyik buszmegállójában nyakon szúrta alkalmi ismerőjét.

Az elkövető 2018. június 7-én tatabányai otthonában kábítószer fogyasztott, majd másnap lakóhelye előtt az utcán italozott. A szeszesital fogyasztását 23 óra körül

MAGYAR DROGFIGYELŐ

hagyta abba, majd felment a lakásába, ott ruhát váltott, és újra az utcára ment.

A sértett testvérével és egy harmadik személlyel 2019. június 9-én, éjjel 1 óra körüli időpontban egy tatabányai buszmegállóban beszélgetett, amikor a kábítószer és alkohol hatása alatt álló vádlott odalépett hozzájuk, és szóváltás nélkül a sértettet a nyakánál fogva megragadta, és a padról felrántotta. A vádlott a sértettet a földre lökte, a sértett védekezett, a vádlottat így lelökte magáról. A sértett kérdőre vonta a támadóját, hogy miért bántotta őt, mire a vádlott tőle elnézést kért. Mindketten a helyszínt elhagyni készültek, azonban a vádlott, anélkül, hogy bármit mondott volna, hirtelen, a magánál tartott 6 cm pengehosszúságú késsel egy alkalommal, közepes erővel sértettet nyakon szúrta, majd a helyszínről elfutott.

Az elkövető a sértett nyakának jobb oldalán 2 cm mély szúrt sebet ejtett, amely 8 napon belül gyógyuló ugyan, de a támadott testtájékra figyelemmel a szúrás alkalmas volt halált okozó sérülés előidézésére, ennek elmaradása a pusztán véletlenül múlt.

Az ügyészség a vádiratban indítványt tett arra, hogy a bíróság a vádlott letartóztatását tartsa fenn, a vádlottat börtönbüntetésre és közügyektől eltiltásra ítélje, amennyiben a vádlott az előkészítő ülésen a bűncselekmény elkövetését beismeri, úgy a szabadságvesztés mértékét 6 évben állapítsa meg.”

Mint a fenti példa jól mutatja, az elkövető valószínűleg nem követte volna el a bűncselekményt, ha nem áll

tudatmódosító szer hatása alatt. Az erkölcsi gátlások eltűnése, majd tudatalatti megjelenése vezethetett oda, hogy a sértetti védekezésre adott válaszreakció során elnézést kért a bántalmazás miatt, majd ismét elveszítve a kontrollt viselkedése fölött, fegyvert rántott és az áldozat életére tört.

Az emberölésekkel kapcsolatos adatok éves szinten elérhetőek lehetnek az ENyÜBS-ben, valamint a KSH által közölt adatokban. Az emberölések kábítószerhez köthető információi nem elérhetőek, a Nemzeti Drogfókuszpont legfrissebb adatai - 2015-ös - szerint kábítószer hatása alatt összesen 7 fő követett el emberölést vagy annak kísérletét. Ez egybecseng a nemzetközi trenddel, amely a kábítószer-bűnözés ezen típusát 5%-os előfordulási arányban határozza meg (Tiihonen et al, 2015).

Büntethető a kábítószer hatása alatt álló elkövető?

A Btk. XV. fejezet, 160. § az emberölés alapesetét írja le. Büntetési tétele 5-15 év közötti szabadságvesztés. A büntetés 10-20 évig terjedő, vagy akár életfogytig tartó szabadságvesztéssel is sújtható, ha az elkövető előre kitervelte tettét, nyereségvágyból, aljas indokból vagy célból, különös kegyetlenséggel, akár több ember sérelmére vagy több ember életét veszélyeztetve, akár különös visszaesőként, tizennegyedik életévét be nem töltött személy sérelmére, védekezésre képtelen személy sérelmére vagy a bűncselekmény elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes személy sérelmére követik el. Az emberölést

MAGYAR DROGFIGYELŐ

gondatlanságból is el lehet követni, ebben az esetben - vétség miatt - egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő az elkövető. Erős felindulásban elkövetett emberölés a 161. §-ban foglalta szerint, amikor az elkövető méltányolható okból származó erős felindulásban megöli áldozatát, büntetést követ el, emiatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Amennyiben valaki kábítószer hatása alatt követ el egy bűncselekményt, utólag nem emlékszik az eseményekre és függőségéről számol be, a büntethetőséget ez nem zárja ki. Szemléletes a Kúria 57. állásfoglalása (**57. BK vélemény a kábítószer-kereskedelem és a kábítószer birtoklása miatti büntetőjogi felelősségről**).

„Büntetendő továbbá az is, aki kábítószerrel fogyaszt [Btk. 178. § (6) bek.].

A kábítószer fogyasztása alatt értendő az elkövető (fogyasztó, kábítószer-használó) minden olyan magatartása, aminek közvetlen következménye, hogy a kábítószer a szervezetébe jut. Aki maga természetesen, állította elő vagy tartotta a csekély mennyiségű kábítószerrel, már ezzel megvalósította a kábítószer birtoklását, tekintet nélkül arra, hogy elfogyasztja-e a kábítószerrel vagy sem. Hasonlóképpen büntetendő a kábítószer mástól való megszerzése is, akár elfogyasztja azt a megszerző, akár nem. A kábítószer megszerzése történhet az azzal rendelkező személlyel való megegyezés útján (ingyenes vagy visszterhes ügylet alapján), de enélkül is. Az utóbbi esetben a cselekmény más bűncselekmény tényállását is

megvalósíthatja. Ilyenkor bűnhalmazat létesül.

A kábítószeres és kábító hatású anyagok fogyasztásából eredő bódult állapotok olyan a szokványos részegséghez hasonló állapotok, amelyek a 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 18. §-a értelmében nem zárják ki, illetve nem korlátozzák az elkövető büntetőjogi felelősségét.

A kábítószer sajátos hatása, az ún. kábítószer-függőség csak akkor vezethet az elkövető beszámítási képességének korlátozására vagy kizárására (Btk. 17. §), ha betegség szintjét elérő személyiségzavart, illetve elmebetegséget vagy szellemi leépülést okoz.

A kábítószerhez való hozzájutás hiányában jelentkező megvonásos tünetek, amennyiben elérik az elmebetegség szintjét, kizárhatják vagy korlátozhatják az elkövető beszámítási képességét.

A Kúria jogelődje, a Legfelsőbb Bíróság, a III. számú Büntető Elvi Döntésében már korábban iránymutatást adott az önhibából eredő bódult állapotban elkövetett bűncselekményért való felelősségről. Ez az iránymutatás változatlanul irányadó, de a gyakorlati tapasztalatok alapján és az igazságügyi elmeorvos jelenlegi állásának megfelelően – a bódult állapot vonatkozásában – kiegészítésre szorul. A különféle kábítószeres és kábító hatású anyagok biológiai értelemben véve tudatzavart okoznak. Ennek a tudatzavarnak a jellege és foka nagymértékben függ a szer

MAGYAR DROGFIGYELŐ

milyenességétől, mennyiségétől, de még ugyanazon szer és személy esetében is – különböző időpontokban – igen eltérően nyilvánulhat meg. Nincs tehát szokványos, kábítószerrel való bódult állapot, hanem különböző bódult állapotok vannak, amelyek formája és mélysége igen változatos lehet, és sokkal inkább eltérnek egymástól, mint a szeszes ital fogyasztásából eredő szokványos részegségi állapotok. Közös vonásuk azonban, hogy nem tekinthetők a kóros részegséghez hasonló kivételes állapotoknak, hanem – jellegüknél fogva – a szokványos részegséggel azonos elbírálás alá esnek.

A kábítószeres vagy kábító hatású anyagok ismétlődő fogyasztásának hatására a kábítószer-fogyasztóknál kábítószer-függőség alakulhat ki. Ez a fizikai és pszichikai függőség azonban, mindenekelőtt a kábítószer utáni vágy, az ún. kábítószeréhség, mint a függőség egyik tünete, általában nem tekinthető az elmeműködés olyan kóros állapotának, amely korlátozza az elkövetőt a cselekmény következményeinek felismerésében vagy abban, hogy e felismerésnek megfelelően cselekedjék. Ha tehát a kábítószerfüggő személy kábítószerrel visszaélést vagy függőségével összefüggésben más bűncselekményt követ el, a Btk. 17. §-ának a büntetőjogi felelősséget kizáró vagy korlátozó rendelkezései nem alkalmazhatók a javára. Más a helyzet, ha a kábítószer-függőség már betegség szintű személyiségzavart okoz. Az ilyen személyiségzavar korlátozhatja vagy kizárhatja az elkövető beszámítási képességét, és erre tekintettel a Btk. 17. §-ának (1), illetve

(2) bekezdése alkalmazható a javára. Ugyancsak korlátozhatja vagy kizárhatja az elkövető beszámítási képességét a kábítószer-fogyasztás folytán kialakuló elmebetegség vagy szellemi leépülés. c) A kábítószerhez való hozzájutás hiányában a fizikai és pszichikai függőségben szenvedő személynél ún. megvonási tünetek jelentkezhetnek. Ezek elérhetik az elmebetegség szintjét, s ez esetben a Btk. 17. §-ának (1) és (2) bekezdésében foglalt rendelkezések alkalmazására vezethetnek, azaz kizárhatják vagy korlátozhatják az elkövető beszámítási képességét arra a bűncselekményre nézve, amelyet ilyen állapotával összefüggésben követett el.”

Összefoglalás

A tanulmányban Goldstein (1985) terminológiáját ismertettük, amely szerint négy különböző szempont alapján különülnek el a kábítószerhasználók a kriminalitás szempontjából: pszichofarmakológiai, gazdasági kényszer, szervezettbűnözői rendszer részeként, kábítószer-törvények megsértése szerint. Valamennyi felsorolt mechanizmus mögött más motivációs tényezők fedezhetők fel. Fókuszunkat a pszichofarmakológiai modell elkövetői részére helyeztük. A hazai és nemzetközi vizsgálatok alapján is alacsony számú ilyen típusú elkövető azonosítható.

„Az alkohol- és egyéb kábítószer-fogyasztás arányának csökkentése nemzeti és egyéni szinten várhatóan jelentősen csökkenti az emberölések arányát és kockázatát. El kell ismerni a szerhasználat és az emberölés közötti összefüggés pusztán mértékét. Az egyik fő társadalmi előny, amely az alkohol- és

MAGYAR DROGFIGYELŐ

egyéb kábítószer-fogyasztás csökkentésére irányuló aktív kísérletekből származhat az, hogy csökkenthetjük a gyilkosságok globális arányát, valamint a szerhasználók halálozási arányát az ilyen erőszak következtében.” (Dakre, im)

A bűnelkövetés és a szerhasználat eltérő mintázatait, a mögötte húzódo motivációkat a lehető legjobban fel kell tárni, hogy a jogalkotó és a társadalom megfelelő választ tudjon adni. A kábítószerrel összefüggő bűnözés kutatása hozzájárulhat egy hatékony hazai drogprevenációs és bűnmegelőzési módszertan kidolgozásához, amely alkalmazása által társadalmunk biztonságosabb és egészségesebb, az igazságügyi rendszer kevésbé leterhelt lehet.

Felhasznált irodalom

Baráth, N. (2021). Közlekedés és droghasználat. Interdiszciplináris Drog szemle II. évfolyam 1. szám. 2021. január, 22-30 pp.

Bean, P. (2002) Drugs and crime. Willan Publishing. Devon.

Brookman, F., Maguire, E. R and Maguire, M., eds.(2017), The Handbook of Homicide. Chichester, United Kingdom, John Wiley & Sons, p. 96.

Darke S. (2010) The toxicology of homicide offenders and victims : A review. Drug Alcohol Rev. 2010 Mar;29(2):202-15. doi: 10.1111/j.1465-3362.2009.00099.x. PMID: 20447230.

Goldstein, P. J., (1985) The drugs/violence nexus: a tripartite conceptual framework, Journal of Drug Issues, vol. 15, No. 4 pp. 493–506.

Fishbein, D. H. (1998). Differential Susceptibility to Comorbid Drug Abuse and Violence. Journal of Drug Issues, 28(4), 859–890

Granath, S., Hagstedt, J., Kivivuori, J., Lehti, M., Ganpat, S., Liem, M., and Nieuwbeerta, P. (2011), 'Homicide in Finland, the Netherlands and Sweden: A First Study on the European Homicide Monitor Data', Edita Norstedts Västerås https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152494/259_Granath_et_al_2011.pdf

Gyires K., Fürst Zs. (2011) A farmakológia alapjai. Medicina Kiadó, Budapest

Häkkänen, H. (2007) 'Murder by manual and ligature: strangulation', in Kocsis, R. N. (ed.), Criminal profiling: international theory, research and practice, Humana Press, Totowa, NJ.

Häkkänen-Nyholm, H., Putkonen, H., Lindberg, N., Holi, M., Rovamo, T. and Weizmann-Henelius, G. (2009), 'Gender differences in Finnish homicide offence characteristics', Forensic Science International 186, pp. 75-80.

Kivivuori, J., Lehti, M., Aaltonen, M. (2007), Homicide in Finland, 2002-2006: a description based on the Finnish Homicide Monitoring System (FHMS), NRILP Research Brief 3/2007.

MAGYAR DROGFIGYELŐ

Kivivuori, J., Lehti, M. (2011), 'Homicide in Finland and Sweden', Crime and Justice 40, pp. 109-198.

Kuhns Joseph, Clodfelter Tammatha A. (2009) Illicit drug-related psychopharmacological violence: The current understanding within a causal context. Aggression and Violent Behavior. 14 (1). 69-78.

Nyíri Adrienn (2011) A drogfogyasztás nemzetközi indikátorai. Corvinus Egyetem, 86-88.

Tiihonen J, Lehti M, Aaltonen M, Kivivuori J, Kautiainen H, Virta LJ, Hoti F, Tanskanen A, Korhonen P. (2015) Psychotropic drugs and homicide: A prospective cohort study from Finland. World Psychiatry. 14(2):245-7. doi: 10.1002/wps.20220. PMID: 26043346; PMCID: PMC4471985.

Internetes hivatkozások

EMCDDA and Europol (2019), EU drug markets report: in-depth analysis, Publications Office of the European Union, Luxembourg: https://www.emcdda.europa.eu/publications/joint-publications/eu-drug-markets-report-2019_en.

EMCDDA (2020) European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Drug-related homicide in Europe: data protocol, Technical report, Publications

Office of the European Union, Luxembourg.

<http://drogfokuszpont.hu/szakteruletnk/kabitoszer-bunozes/kabitoszer-bunozes-tenyek-es-szamok/>

<http://ugyeszseg.hu/kabitoszer-es-alkohol-hatasa-alatt-volt-az-emberoles-buntett-kiserletenek-elkovetoje/>

https://www.emcdda.europa.eu/attachements.cfm/att_44774_HU_Dif16HU.pdf

<https://dfk-online.sze.hu/images/egyedi/doktori/doktori%20muhelytanulmanyok/bodnar.pdf>

https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/Booklet_3.pdf

<https://www.steinandmarkuslaw.com/whats-the-difference-between-homicide-murder-and-manslaughter/?fbclid=IwAR1D2MQWO UqhJmqosjwlQjUjqbVDY3- uiFRQWWP6SkafXHHHoQ3HQu3hCP0>

Jogszabály hivatkozások

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

57. BK vélemény a kábítószer-kereskedelem és a kábítószer birtoklása miatti büntetőjogi felelősségről